

Карабеков Сатынбай атындагы орто мектебинин 2022-2023-окуу жылындагы китепканада иштелген долбоордук иштер боюнча маалымат.

Долбоор-бул кеңири түшүнүк жана ишке ашырыла турган долбоордун түрүнө жараша изилдөө аймагы ар кандай болушу мүмкүн. Жалпысынан долбоорду ишке ашыруу үчүн төмөнкүлөр кирет.

- ысым берүү;
- долбоордун мүнөзүн аныктоо, изилдөө, сүрөттөө жана негиздөө, максатын жана милдеттерин, жайгашкан жерин жана мейкиндигин чаылдыруу;
- аткарыла турган иш-чараларды жана милдеттерди белгилөө;
- керектүү маалыматтарды топтоо, ыкмаларды колдонуу;
- долбоордун мөөнөтүн белгилөө;
- баалоо ыкмаларды орнотуу;
- теманы туура тандоого багыт алуу.

№	Долбоордун темасы	аткарган	долбоордун максаты	жоопту	Мөөнөт
1	«Биз билбеген кызыктар»	Сыражидинова Айдана	Окуучулардын ой, идеяларын топтоп, ар кайсы интернет булактардан, китептерден маалымат топтоп изилдөөгө үйрөтүү. Ой жүгүртүүлөрү кеңейип, өз алдынча эркин иштей алышына шар түзүү.	китепканачы	1 ай
2	«Канада»	Арстанбеков Кудайберген		китепканачы	2 ай
3	«Делфиндер»	Кошоева Камила, Артылбекова Дилшат		китепканачы	2 ай
4	«Дүйнөдөгү эң чоң китеп»	Сатынбаева Айдана		китепканачы	1 ай
5	«Китепканага саякат»	Мейманбекова Акылай		китепканачы	1 ай
6	«Китептер дүйнөсү»	Насырынбекова Толкун		китепканачы	2 ай
7	«Менин айылым»	Станбекова Диана		китепканачы	1 ай

Китепкана боюнча түзүлгөн долбоордук иштин жыйынтыгы боюнча анализ-долбоорду окуучулар ар бири тема тандап алып иштеп чыгышты. 5-7-класстын окуучуларынын арасында каалоочулар катыша алышты. Эң мыкты изилденип чыккан долбоордук иш китепканачы тарабынан ар кандай кызыктыруучу белектер менен сыйланды. Менин жеке оюм боюнча мындай долбоордук иштер ар бир сабактан иштелип турса жакшы мындан да жакшы көрсөткүч берилет деген ойдомун.

Китепканачы: Табылды кызы Анаркүл

Карабекков Сатынбай атындагы орто мектеби

Чыгармачыл проект: Тема: Дельфиндер

Даярдаган: Кошоева Камила 5-класстын окуучусу

Китепканачы: Табылды кызы Анаркул

Доолборлук иштин паспорту

Тема : Дельфиндер

Доолбордун тиби: Чыгармачыл

Максаты:

- ✓ Дельфиндер жөнүндө билүү
- ✓ Алар кайда жашашат?
- ✓ Эмне менен тамактанат?.
- ✓ Кантип тамак таап жешет?
- ✓ Мүнөздөрү кандай?.

Долбоорду изилдөө максаты:

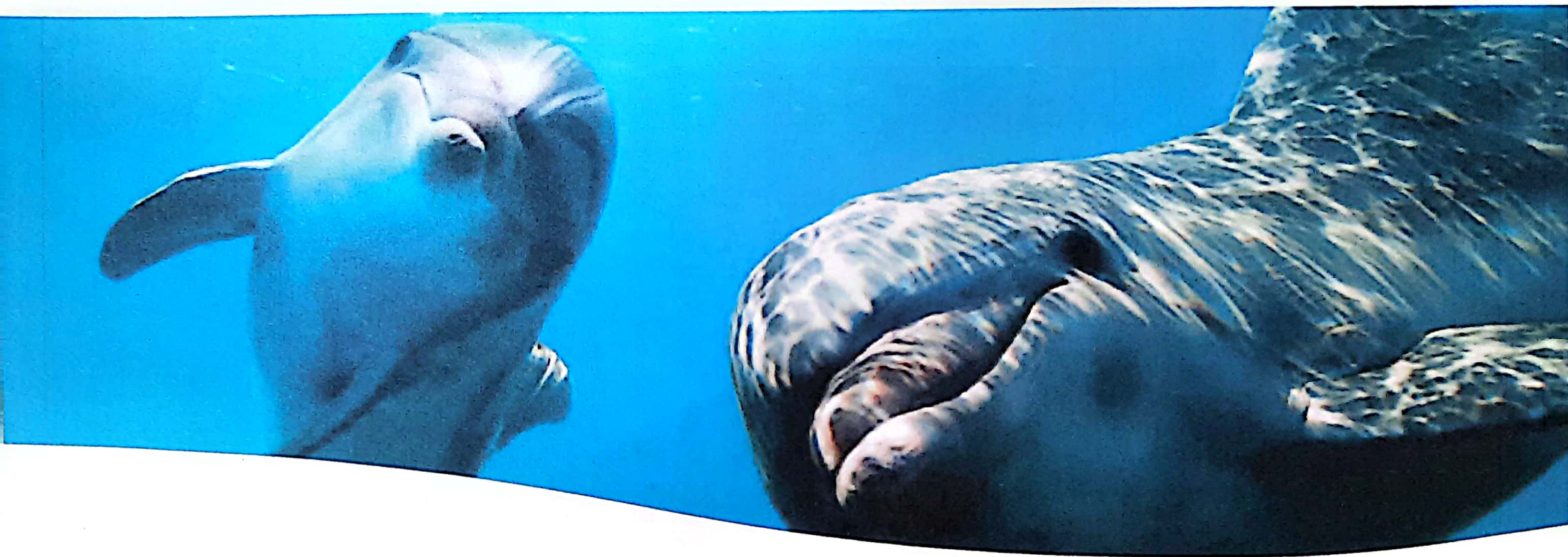

- 1. Дельфиндер жөнүндө китептерди окуу.
- 2. Алар жөнүндө маалымат чогултуу.
- 3. 5-класста «Дельфин» темада баяндама жазууда
- ойлорун чогултуу.
- 4. Улуу адамдардан дельфин жөнүндө сурап билүү.
- 5. Тыянак чыгаруу.

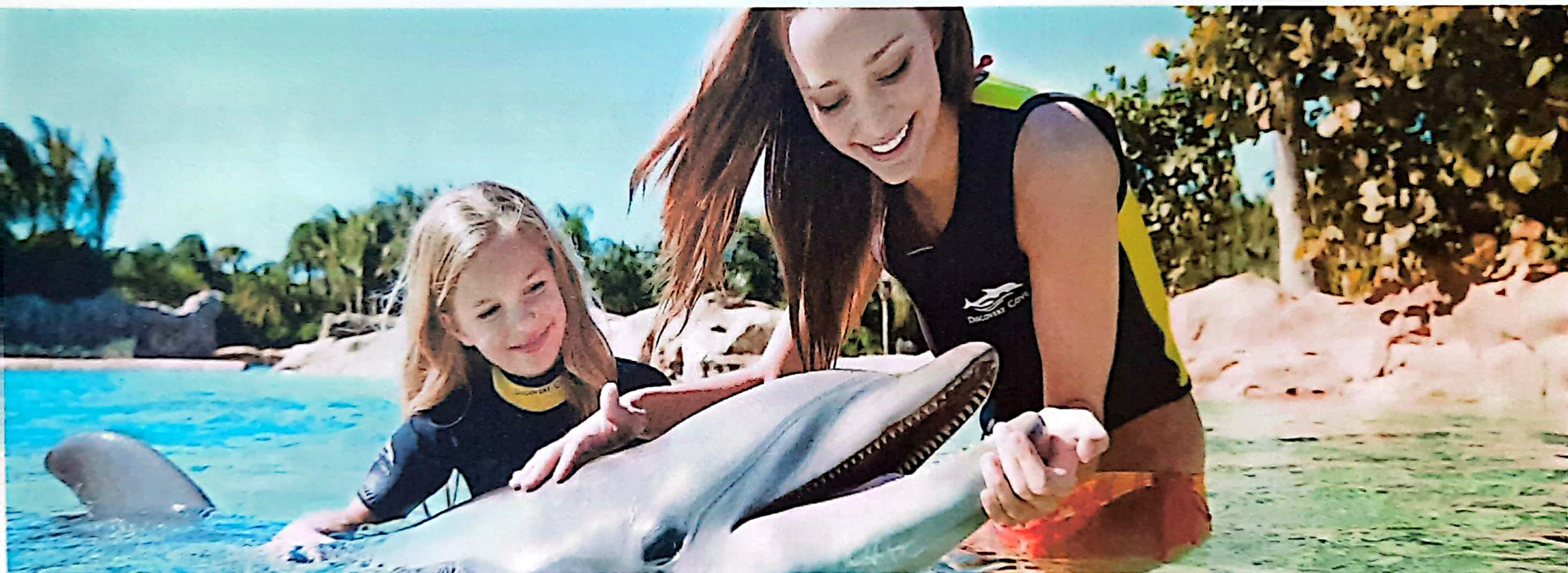
Мен ойлогом дельфиндер -

1. Дельфиндер жылуу деңиздерде жашайт.
2. Дельфиндер балык менен тамактанат.
3. Дельфиндер киттер тукумуна кирет.
4. Дельфиндер абдан акылдуу .

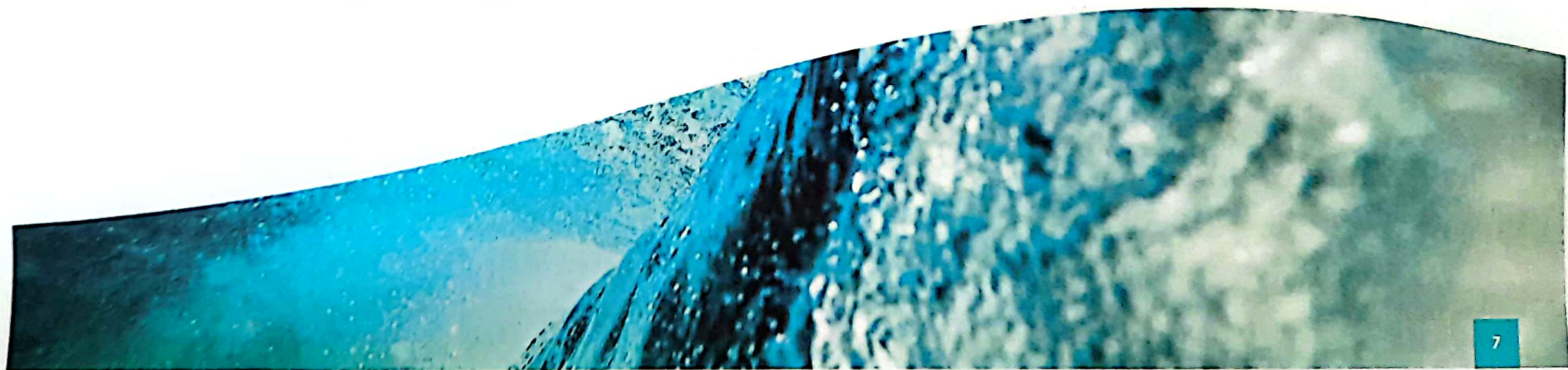

| Дельфиндер

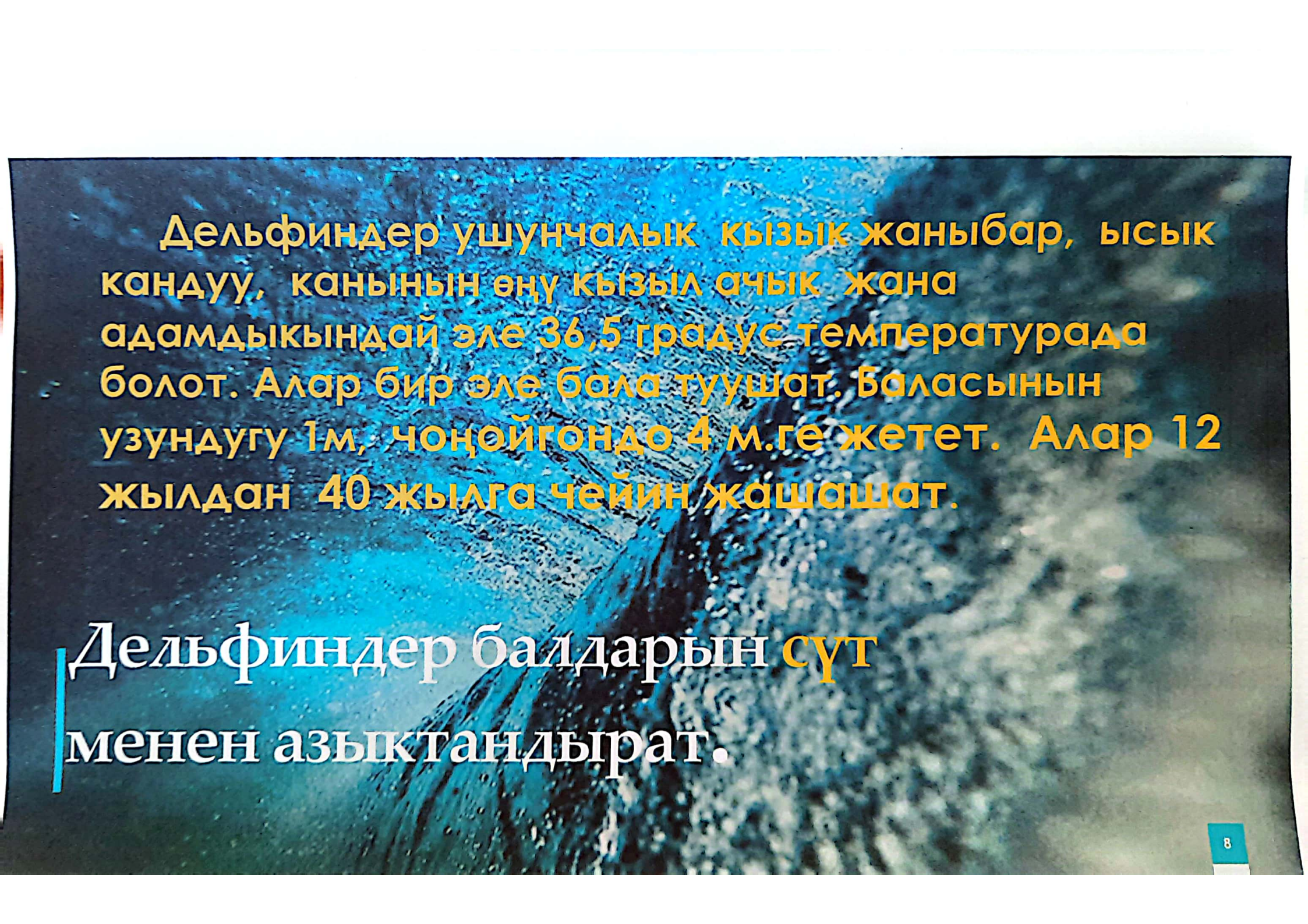

Дельфиндер - деңиз сүт
эмүүчүлөр.

Окумуштуулар
дельфиндердин бири-
бирин аты менен
чакырарын аныкташкан.

Дельфиндер ушунчалык кызык жаныбар, ысык кандуу, канынын өңү кызыл ачык жана адамдыкындай эле 36,5 градус температурада болот. Алар бир эле бала туушат. Баласынын узундугу 1м, чоңойгондо 4 м.ге жетет. Алар 12 жылдан 40 жылга чейин жашашат.

Дельфиндер балдарын сүт менен азыктандырат.

Тамагы:
Осьминог,
кальмар,
рак,
балыктар

Дельфиндердин 80ден 100гө
чейин, 210го чейин тиштери
бар.

Дельфиндер (маалымат)

Дельфиндер сууда жашашат, бирок алар балык эмес, кит сымалдуулар тукумундагы сүт эмүүчүлөр. Башкача айтканда, аларга аба керек – алар жаба менен эмес, өпкө менен дем алышат. Адамдар деңиз бетинен дельфиндердин жүзүн дайыма көрө алышат, анткени дельфиндер болжол менен 3-5 мүнөт суу астында тура алышат (бирок дельфиндер 10-15 мүнөткө чейин суунун астында калган учурлар болгон).

Кызыктуу факт.

Дельфиндер – биздин планетадагы эң сырдуу жаныбарлардын бири. Бул деңиз тургундарынын интеллекти ушунчалык жогору болгондуктан, аларды «деңиз адамдары» деп аташат. Окумуштуулар дельфиндер башка бардык жаныбарларга караганда акылдуураак жана өтө акылдуу деп ырасташат.

өтө акылдуу-сообразительные

Дельфиндер - сонун туурагычтар.

- Алар угууда үндөрдү таанып гана тим болбостон, өздөрү да кайталайт.
- Алар адамдын сүйлөө же күлкүсүн көчүрө алышат.

- Дельфиндердин мээси көп маалыматты сактайт.
- Алар кырдаалды тез байкайт.
- Дельфиндерди үйрөтүү оңой.
- Кээде алар адамдарды да сактап калышат.

Кээде дельфиндер массалык түрдө пляждарга түшүп же жээктеги таштарда тыгылып калышы мүмкүн.

Бул жырткычтардын чабуулуна байланыштуу; суунун өзгөрүшү; суунун булганышы (канализация, тиричилик калдыктары).

Себеби дельфиндердин улгайган курагы же оорусу болушу мүмкүн. Кээ бир учурларда, деңиз жаныбарларынын массалык "өзүн-өзү өлтүрүүлөрү" жакын жердеги аскердик сонарларды активдүү колдонгондондуктан да өлүп калышат.

6. Орточо дельфин күнүнө өзүнүн салмагынын төрттөн бир бөлүгүнө жараша балык менен жейт.
7. Дельфиндер рефлексивдүү эмес, аң-сезимдүү дем алышат. Мисалы, анестезияланган дельфин өз алдынча дем ала албайт.
8. Алар бири-бири менен баарлаша алышат - алардын бүтүндөй тили бар.
9. Дельфиндер бири-бирине ат коюшат. Болгондо да аларга жооп беришет.
10. Орточо алганда, дельфин сегизден он мүнөткө чейин демин кармай алат.
11. Акулалар дельфиндерден коркушат, анткени акыркылары аларга коркунуч туудурат - өздөрүн коргоп, акуланын корголбогон курсагына узун мурду менен кол салышат жана бул чабуул көбүнчө акула үчүн өлүмгө алып келет (акулалар жөнүндө кызыктуу фактыларды караңыз).

Дельфиндер жөнүндө кызыктуу 15 факты.

1. Дельфиндер деңиз гана эмес, ошондой эле дарыя же тузсуз суу да жашашат.
2. Дельфиндердин жылмакай жана ийкемдүү терилери майлуу секрециялар менен капталган, бул аларга чоң ылдамдыкта сүзүүгө жардам берет.
3. Дельфиндер, маймылдар сыяктуу, күзгүдөн алардын чагылышын карап, өздөрүн көрүп жатканын түшүнө алышат (дельфиндер жөнүндө кызыктуу фактыларды караңыз).
4. Байыркы гректер дельфинди өлтүргөн кылмышкерди өлүм жазасы менен жазалашкан.
5. Дельфиндер тамакты чайнабастан дароо жутат, анткени жаактары чайнаганга ылайыкташкан эмес.

Иштеген иштеримдин этаптары:

➤ **Материал чогултуу:**

- 1) Үй китепканадан, интернеттен маалымат топтоо;
- Тапкан маалыматтарды жазуу
- 2) Класс жетекчи менен презентация жасоо;
- 3) Классташтарым арасында **сүрөт конкурс** уюштуруу;
- 4) **Баяндама** жазууда **классташтарымдын оюн** чогултуу;

➤ **Тыянак:**

Китептен жана интернеттен мен билдим:

- Дельфиндер жылуу деңиздерде жана океандарда жашарын;
- Балыктар менен тамактанарын;
- Жана китепдин туугандары экендигин;
- Дельфиндер өтө акылдуу жана боорукер болоорун;

12. Уктап жатканда дельфин мээси бүтүндөй эмес, бир жарым шарды гана уктатат. Ошентип, дельфин түшүндө да дайыма сергек болот.

13. Дельфинге азыраак сууга гана чакап өлүшү мүмкүн.

14. Дельфиндердин эч кандай жыт сезүү сезими жок. Бирок даам жана угуу сезими менен күчтүү.

15. Косаткалар- дельфиндердин эң жакын туугандары.

Колдонулган адабияттар :

- Маалыматтык теле канал «Карусель», интернет,
- энциклопедия:»Баарын билгим келет»
- Жаныбарлар . - Смоленск: Русич, 2002. -128 бет.
- (« Мектеп энциклопедия»).
- Газета «Интер» ноябрь айы 2018- ж
- Интернет-энциклопедия «Кругосвет».
- Үй китепканасы

**Көңүлдө
Бурганыңыздарга чон
рахмат!**

